

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

У статті досліджується найефективніші технології у мовленнєвій підготовці студентів вищих немовних закладів освіти, аналізується досвід їх використання для формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців.

Ключові слова: *комунікативна компетенція, інноваційні методи, інтерактивні технології, рольові ігри, проектна методика, творче мислення*

Сьогодні у світі змінюється роль і структура освіти: вона стає не похідним, а визначальним чинником економічного росту, вона вже не стільки задовольняє суспільні потреби, скільки формує майбутні можливості конкретного суспільства. Народне господарство потребує висококваліфікованих спеціалістів, здатних до ефективної професійної роботи за фахом і конкурентоспроможних на ринку праці, тобто фахівців, компетентних у своїй предметній галузі. Покращення якості підготовки фахівців стає першочерговим завданням освіти, для розв'язання якого необхідно вдосконалення форм, методів і технологій організації навчального процесу, перш за все впровадження інноваційних технологій навчання світового рівня, що вимагає формування якісної іншомовної компетенції. Класифікацією педагогічних новітніх методів займається галузь педагогіки, що називається педагогічною інноватикою, яка виділяє цілий ряд таких напрямів покращення якості освіти на основі компетентнісного підходу:

- інтерактивні технології корпоративного навчання – передбачається робота в парах та робота в малих групах [4];
- технології колективного групового навчання, прикладом яких є використання методів «мікрофон», навчаючи – учись, тобто «кожен учить кожного», «броунівський рух», «мозаїка», «Джуг-со», мозковий

штурм [5];

- технології ситуаційного моделювання або ігрові технології, що передбачає розігрування ситуації за ролями, опрацювання дискусійних питань, метод «Press» тощо;
- метод творчої майстерні workshops у системі peer-teaching, тобто передача отриманих знань за принципом «рівний - рівному» - проведення частини аудиторного заняття одним або декількома студентами з групи. При цьому для участі в «творчих майстернях» студенти повинні володіти загальнонавчальною англійською мовою на рівні B1, краще B2;
- метод мультимедійної наочності, що дозволяє створити майже реальне іншомовне середовище, розширює потрібний потік інформації та значно збільшує пізнавальне навантаження [1];
- метод проектів [7].

Основним шляхом модернізації освіти є компетентнісний підхід, що активно витісняє знаннєву парадигму з дидактики та передбачає не тільки засвоєння інформації, а й уміння ефективно застосовувати отримані знання на практиці, сприяє виробленню у студентів навичок думати й приймати вірні рішення залежно від конкретної ситуації. У зв'язку з процесами глобалізації і інтеграції економіки, культури, суспільно-державних структур та освітніх систем різних країн та змінами, що відбуваються у світі, зростають вимоги до іншомовної комунікативної компетенції випускників [5, 6, 8].

Метою дослідження є аналіз найефективніших технологій у мовленнєвій підготовці студентів вищих немовних закладів освіти, висвітлення досвіду їх використання для формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців. Проблема визначення ключових іншомовних компетенцій особистості активно обговорюється вітчизняними дослідниками. При цьому, серед ключових компетенцій особистості виділяють три групи:

- 1) компетенції, що стосуються самої людини як особистості, суб'єкта діяльності, спілкування;
- 2) компетенції, що стосуються соціальної взаємодії людини і соціальної сфери;

3) компетенції, що стосуються діяльності людини.

В аспекті нашого дослідження зупинимося на іншомовній комунікативній компетенції, а саме - компетенцій у спілкуванні, що охоплюють усне, писемне спілкування, діалог, монолог, створення і сприйняття тексту; знання і дотримання традицій, міжкультурне спілкування; ділове листування; діловодство, бізнес-мову; комунікативні завдання, рівні впливу на реципієнта.

Під комунікативною компетенцією розуміємо знання мови, високий рівень практичного володіння як вербальними, так і невербальними її засобами, а також досвід володіння мовою на варіативно-адаптивному рівні залежно від конкретної мовленнєвої ситуації [8]. Тут компетенції щодо опанування усної і письмової комунікації є особливо важливими. В світі сучасних вимог до володіння іноземною мовою майбутній фахівець з вищою освітою повинен бути професійним комунікатором, тобто вміти активно використовувати спеціальні прийоми впливу на людей, що дозволяють йому досягти комунікативної мети з меншими часовими й енергетичними втратами. Чим вищий рівень міжособистісного спілкування, тим ефективніше він розв'язує професійні завдання[2, 3, 5].

З метою потрібного розкриття здібностей студента сучасний викладач іноземної мови має враховувати наступні елементи підвищення якості викладання:

- організацію та забезпечення особисто-орієнтованого підходу до студента, що краще всього реалізується через його самостійну роботу;
- постійне стимулювання активності студента на заняттях через створення атмосфери успішності та підвищення самооцінки;
- конкретизація цілей і завдань на занятті з подальшим аналізом отриманих результатів;
- створення атмосфери конкурентоспроможності, використовуючи завдання на випередження під час засвоєння матеріалу.

Комунікативна компетенція майбутніх фахівців вищих немовних закладів освіти формується у процесі вивчення таких дисциплін, як "Іноземна мова за професійним спрямуванням", "Ділова іноземна мова", "Технічна іноземна мова", які спрямовані на розвиток мовлення, підвищення мовленнєвої

культури, формування вмій та навичок раціональної мовленнєвої поведінки в різних ситуаціях професійного спілкування. При цьому для викладачів важливо регулярно вдосконалювати власні знання з інноваційних методів викладання іноземної мови, що дозволяє постійно оптимізувати активність і зацікавленість студентів.

Важливе значення в системі підготовки фахівців для формування комунікативної компетенції мають такі інноваційні технології навчання, як ігрові, діалогові, тренінгові тощо. Інноваційний підхід до навчального процесу, в першу чергу, має бути спрямований на особистісний розвиток майбутніх фахівців, їхню здатність набувати нового досвіду на основі цілеспрямованого формування творчого і критичного мислення, рольового та імітаційного моделювання пошуку потрібного рішення проблеми. Особливої актуальності набувають діалогові технології, пов'язані зі створенням комунікативного середовища, розширенням простору співпраці студентів між собою та викладачем. У наш час діалог виступає як найбільш дієвий засіб побудови складних систем відносин людей у різних сферах суспільного життя, зокрема у професійній сфері, оскільки саме від успішного проведення бесід, консультацій, розмов залежить результат роботи та досягнення поставлених цілей. Тому одним із центральних завдань сучасної вищої школи є формування в студентів культури діалогу. До діалогових технологій, що використовуються на заняттях, можна віднести проблемно-пошукові діалоги, навчальні дискусії, аналіз конкретних ситуацій тощо.

Формування якісної іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців можливе за умови моделювання в навчальному процесі типових ситуацій реального спілкування, що виникають у різних сферах життя, зокрема професійного, і стосуються різних тем. Застосування таких технологій надає можливість студентам проявити активність, дозволяє спрогнозувати можливу комунікативну поведінку учасників, обрати відповідні мовні засоби для досягнення комунікативної мети, розвиває пізнавальні здібності. Також ефективними формами роботи на занятті можуть стати завдання на складання діалогів на запропоновані теми, спрогнозуйте можливі запитання про роль комунікативної культури в обраній професії та запропонуйте відповіді або

змоделюйте діалог щодо консультації у вашого наукового керівника щодо написання курсової роботи.

Гарний розвиток мовленнєвої компетенції дає процес розв'язання суперечливих питань на семінарах-дискусіях, які являють собою процес діалогічного спілкування учасників, у ході якого відбувається формування практичного досвіду спільної участі в обговоренні й розв'язанні теоретичних і практичних проблем. Водночас дискусія надає можливість кожному учаснику визначити й відстояти власну позицію, формує вміння слухати й аргументувати свою точку зору. Важливо, щоб тема дискусії була актуальною та проблемною. При цьому можна ускладнювати завдання, використовуючи технології «Займи позицію» або «Зміни позицію», сутність яких полягає в тому, що всі учасники мають визначитися зі своєю позицією стосовно обговорюваної проблеми, обравши при цьому той чи інший з полярних варіантів. Тут викладач на свій розсуд може розподілити учасників обговорення у пари або групи, або врахувати особисті бажання студентів. Також цікавою стане дискусія, в основу якої покладено не суперечливу проблему, а дві протилежні тези. Мета проведення такої дискусії - навчити студентів іноземною мовою відстоювати свою точку зору, активно слухаючи інших й об'єктивно аналізуючи чужі висловлювання.

У сучасних умовах значно зростає роль ігрових технологій, що включають у себе будь-яку взаємодію викладача та студентів через реалізацію певного сюжету. Рольова гра є ефективною технологією у процесі навчання, адже виконує кілька функцій, зокрема, навчальну (дозволяє отримати нові знання, сформувати уміння та навички), розвивальну (сприяє розвитку самостійності, самокритичності, пам'яті, уваги, формує світогляд), виховну (здійснює вплив на поведінку, формує почуття й переконання, культуру спілкування). Застосування гри сприяє зняттю психологічного напруження в поведінці студента, підвищенню його мотивації, розвитку пізнавальних можливостей та інтересів, прагненню до творчої самореалізації тощо. Зазвичай елементи гри можна впроваджувати на кожному занятті, проте використання гри як самостійної форми організації навчального процесу передбачає ретельну, кропітку роботу як викладача, так і студентів.

У рольовій грі можна визначити три фази:

1) фазу підготовки до гри (з'ясування фабули гри, розподіл ролей, інструктаж учасників гри, підготовка ролей);

2) фазу власне гри, що включає програвання ситуацій і ролей кожним її учасником;

3) фазу після гри, що передбачає рефлексію, аналіз студентами проведеної гри.

В підготовці до проведення гри викладач враховує зацікавленість і прагнення самих студентів узяти участь у грі та виконати певну соціальну та комунікативну роль, а також може залучити до гри тих студентів, які зазвичай вирізняються певною пасивністю на заняттях, з метою стимулювання й розвитку в них самостійності та творчості.

Проведення гри - цікавий і водночас нелегкий етап, оскільки, незважаючи на певний сценарій, завжди можуть виникнути ситуації, що вимагають швидкого реагування, імпровізації як з боку студентів, так і з боку викладача. У ході проведення гри розвиваються такі комунікативні уміння, як уміння ставити запитання, адекватно до ситуації і комунікативної ролі використовувати мовні засоби, швидко та правильно орієнтуватися в умовах спілкування, відповідно обираючи комунікативну стратегію і тактику. Важливою стадією у проведенні гри є стадія рефлексії. Учасники гри та інші студенти-спостерігачі всебічно обговорюють і аналізують побачене й почуте під час проведення гри, подають свої пропозиції, зауваження, рекомендації. З цією метою викладач може обрати так званих експертів, що слідкуватимуть за ходом проведення гри і занотуватимуть свої зауваження з метою подальшого обговорення. Функція викладача при цьому - консультативно-координувальна. Дуже важливо не тільки помітити ті моменти, що були невдалими під час гри, а й у коректній формі висловити конструктивні пропозиції для покращення як змістового наповнення заняття, так і виконавської майстерності кожного учасника, дбаючи про відповідність соціальній і комунікативній поведінці. Мета гри - відповідно до соціальної ролі виконати комунікативні дії. Під час занять можуть застосовуватися як

ігри, де учасники є носіями однієї соціальної ролі, наприклад, студент-студент, так й ігри, коли учасники виконують різні соціальні ролі, наприклад, студент-викладач.

Обов'язковим видом роботи, передбаченим програмою, є підготовка студентами доповідей на задані теми. Зважаючи на брак часу, що відводиться на вивчення матеріалу, потрібно так організувати роботу студентів, щоб надати можливість для якісної підготовки (репетиції) до безпосереднього виголошення, сприяти розвитку вміння синтезувати інформацію й вибирати саме те, що є доречним відповідно до конкретної ситуації, аудиторії, мети спілкування тощо. Не менш важливою є організація інших учасників заняття. Викладач має давати попередню установку на активне слухання, ставлення запитань, обговорення й аналіз.

Особливо підкреслимо, що сучасне інноваційне викладання іноземної мови потребує застосування мультимедійних технологій, роботи з комп'ютерами, пошуку інформації з використанням електронних баз даних та знань, проектної роботи та інтерактивних завдань студентам. Крім того, інтерактивне навчання із застосуванням різноманітних мультимедійних засобів демонструє вищий рівень інтерактивності навчального процесу та можливість індивідуально налаштовувати швидкість засвоєння нового граматичного і лексичного матеріалу [8]. Цей метод ефективно реалізує принцип наочності через демонстрацію графічного та відеоматеріалу. Також інтерактивне навчання містить в собі елементи співпраці між студентами та підвищує відповідальність кожного студента за виконання завдання, що формує ефективне спілкування та їх взаємну співпрацю. На жаль, сьогодні для багатьох студентів продовжує існувати проблема відсутності мотивації. У цій ситуації використання інтерактивних технологій матиме значний позитивний ефект, адже вони сприяють створенню таких умов, за яких студент отримує змогу відчути власну успішність, виконуючи певні завдання та долаючи перешкоди.

Головною складовою успішного вивчення іноземної мови є здатність до роботи з різноманітними джерелами інформації, вміння її збору, аналізу та структуризації, що актуалізує аналітичні здібності. Саме це є основою роботи над груповими проектами, які вимагають взаємної комунікації, розвивають

творчі здібності та формують нестандартне мислення. Із застосуванням сучасних інформаційних технологій зменшується і час виконання таких проектів, підвищується динаміка вивчення мови. При цьому важливо приділяти увагу інтерактивному навчанню письма та читання. Сучасний підхід базується на інтерактивному зв'язку тексту та читача. Студент отримує завдання, які дають викладачу змогу стежити за виконанням завдання, бачити рівень розуміння студентом тексту, коригувати помилки та застосовувати індивідуальний підхід. Одним із найбільш ефективних методів у сучасній методиці викладання іноземної мови є інтерактивний метод case-study (метод вирішення конкретних ситуацій), коли студенти в активному спілкуванні досліджують та обговорюють реальні ситуації, дискутують у групах і вирішують підготовлені викладачем завдання, що входять до заздалегідь сформованого кейсу спеціально підготовлених навчальних матеріалів.

Новою інноваційною методикою вивчення іноземної мови є метод проектів. Цей метод дозволяє ефективно впроваджувати ідеї технології особистісно орієнтованого підходу у навчанні студентів іноземній мові. Він є одним з важливих засобів використання комунікативних умінь і навичок у практичному навчальному середовищі. Проектна методика, побудована на вмотивованій співпраці студентів із викладачем, продукує можливості для ефективної реалізації ними власного потенціалу, креативного виконання поставлених практичних завдань і створення на фінальному етапі конкретного продукту: презентації, доповіді, статті тощо. На практичних заняттях з іноземної мови доцільно використовувати різноманітні форми виконання проектів, що передбачає реальну активізацію творчого мислення студентів. При цьому, для ефективного навчання можна використовувати такі платформи як Facebook, YouTube тощо. Сучасні студенти активно користуються соціальними мережами, вони здатні легко опановувати та обробляти інформацію, що там розміщено. Відео платформи такого типу надають доступ до величезної кількості іншомовних документальних та навчальних відео, перегляд яких дає змогу не лише сприймати нову інформацію в цікавому форматі, а й чути живу іноземну мову від її носіїв. Взагалі, практично всі сучасні інноваційні підходи до викладання іноземних мов характеризуються

створенням умов для застосування інтерактивних методів навчання та використанням сучасних інформаційних технологій, які підвищують та оптимізують продуктивність роботи студентів. Кожному викладачу важливо завжди вдосконалювати знання про сучасні підходи до викладання та всіляко впроваджувати їх в навчальний процес, що матиме позитивний результат як для нього так і для студентів, які опановуватимуть іноземні мови швидше, ефективніше підвищувати їх комунікативну компетентність.

Отже, використання на заняттях інноваційних методів навчання та формування іншомовної комунікативної компетенції, зокрема, створення ігрових та діалогових комунікативних ситуацій, підвищує мотивацію студентів до навчання, сприяє розвитку цікавості, стимулює студентів до активної мовленнєвої діяльності, дозволяє, з одного боку, індивідуалізувати навчання, надаючи можливість кожному обрати мовленнєву поведінку, з іншого - створює умови для розвитку групової роботи, розвиваючи здатність знайти спільне рішення.

Досвід упровадження зазначених методів переконує у їх ефективності для розвитку таких комунікативних умінь, як:

- уміння правильно спланувати своє мовлення, знайти адекватні комунікативні засоби для передачі змісту;
- уміння швидко, оперативно та правильно орієнтуватися в умовах спілкування, що змінюються;
- вміння постійно відчувати й підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні;
- володіння невербальними засобами спілкування;
- встановлення контакту тощо.

Застосовані в комплексі з традиційними інноваційні технології сприяють формуванню іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців, що є однією зі складових комплексної підготовки фахівця вищого неможливо навчального закладу, готового до здійснення своїх професійних обов'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гураль О.І. Інноваційні методи викладання іноземної мови / Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, 12 квітня 2018 р., Київ: НТУ КПІ, 2018. - С.45 – 48.
2. Даниленко Л.І. Інноваційні технології в сучасній освіті / Л.І.Даниленко. – К.: Лотос, 2004. – 220 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ: вид. «Ленвіт», 2003. - 260с.
4. Інтерактивні методи навчання: навчальний посібник / ред. П.Шевчака, П.Фенриха. – Щецін: вид. WSAP, 2005, - 170 с.
5. Нейматов Я.М. Образование в XXI веке: тенденции и прогнозы / Я.М. Нейматов. - М.: Алгоритм, 2002. - 480 с.
6. Освітні інноваційні технології у процесі викладання навчальних дисциплін. 36. наук.-метод. праць / За ред. О.А. Дубасенюк. - Житомир: Вид-во ЖДУ, 2004. - 261 с.
7. Соколова Л.Ф. Застосування інноваційних підходів у викладанні іноземної мови/ Сучасні підходи та інноваційні тенденції у викладанні іноземних мов: матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції, 12 квітня 2018 р., Київ: вид. НТУ КПІ, 2018. - С.153 – 155.
8. Традиції та інновації в методиці навчання іноземних мов: навч.посібник / ред. М.К.Колкова. – СПб. : КАРО, 2007. – 267 с.

Яненко Л.П., Юрчук Л.В.

Национальный университет пищевых технологий, Киев

**ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ФОРМИРОВАНИЯ
ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ**

В статье исследуются эффективные технологии в речевой подготовке студентов высших неязыковых учебных заведений, анализируется опыт их использования для формирования иноязычной коммуникативной компетенции будущих специалистов.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, инновационные методы, интерактивные технологии, ролевые игры, проектная методика, творческое мышление.

Yanenko L.P., Yurchuk L.V.

National University of Food Technologies, Kyiv

INNOVATIVE METHODS OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION

The article deals with the most effective technologies in students speech training of higher non-language educational institutions, analyzes the experience of their use for the formation of future specialists foreign-language communicative competence.

Key words: communicative competence, innovative methods, interactive technologies, role-playing games, design method, creative thinking.